JÄRWA TEATAJA

Põllumeeste ja asunikkude häälekandja.

Ilmub kolm korda nädalas: igal teisipäewal, neljapäewal ja laupäewal.

Toimetus ja talitus: Paides, Turuplats nr. 18. Könetraat 101 — Könetunnid kella 10—1 l. Läewitamata jäänud käsikirjad häwitatakse ära, kui neile tagasisaatmiseks markisid ei ole juure lisatud.

üksiku numbri hind 5 senti. Tellimise hind alandatud.

Wastutaw toimetaja Willem Wessart. Wäljaandja „Järwa Kirjastus ühisus". Tellimise hind postiga: 1 aasta Kr. 6.— 3 kuud Kr. 1.70 ½ aastat Kr. 3.20 1 kuu Kr. 0,60

Kuulutuste hind: üks millimeeter ühel weerul: tekstis 8 sent., kuulutuste kõljel 5 sent.

Nr. 101. Paides, laupäewal 2. septembril 1933. a. 8. aastakäik.

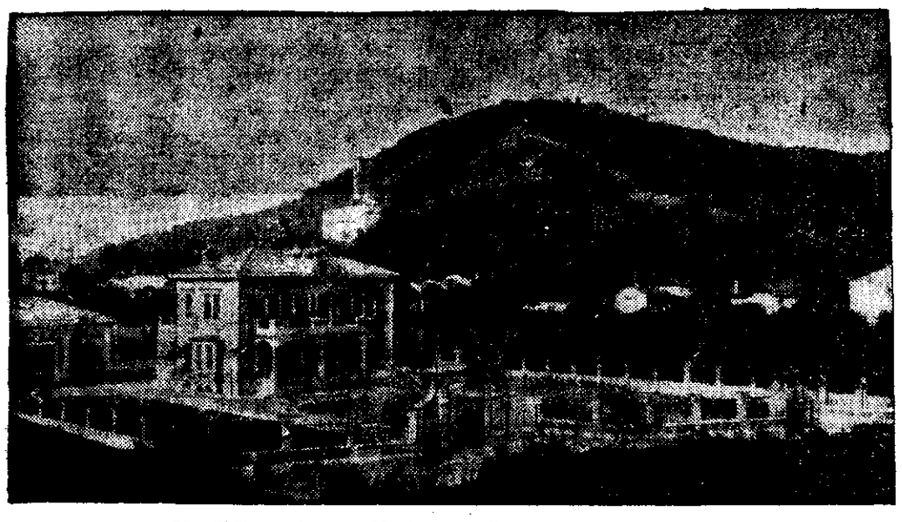

Poksimeistri Primo Carnera loss.

Kuulus poksi maailma-meister laskis endale oma sünnilinnas Sequal'is Põhja-Itaalias pästitada sutwela, mille möödub wastawab tema higiaslikule kujule.

Hõlbustusi
teenistuskoha leidmiseks.

Asutati reservsõjawäelase ühingu teenistus-sektsioon.

Reservsõjawäelaste ühingu juure asutati hiljuti teenistus-sektsioon, mille sihiks ja ülesandeks on muretseda oma liikmeile ja nende kandidaatidele teenistust riigi- ja omawalitsusasutustes ning igasugustes eraasutustes ja ettewõtteis, wastutades teenistusseõetuile usaldatud warade eest tööandjate ees. Sektsiooni tegewuspiirkonnaks on kogu Eesti wabariigi territoorium. Sektsiooni tegewust kontrollib peale reservsõjawäelaste ühingu enda weel kaubandustööstuskoda. Sektsiooni organeiks on täiskogu, nõukogu ja wanematekogu. Sektsiooni liikmeiks wõiwad olla ainult reservsõjawäelaste ühingu liikmed. Liikmed jaotatakse nelja kategooriasse wastawalt nende poolt sektsioonile makstud sissemaksu summade suurusele. Nimetatud kategooriate järgi oleks maksunormideks 500, 250, 125 ja 75 krooni. Sissemaksu suurus oleneb liikme poolt saadawa teenistuskoha wastutusrikkusele. Sellele wastawalt kuuluks esimesse kategooriasse näiteks ärijuhid, teise — laekahoidjad ja raamatupidajad, kolmandasse — eelmiste abid ja 4. kategooriasse kuuluks näiteks walwurid ja muud wähemate wastutusega teenijad ja ametnehed.

Sektsiooni liigete liikumine ühest kategooriast teise on wõimalik ametkoha muutumise puhul sissemaksu suurendamisega. Sissemaksumaksust tuleb wähemalt 10 protsenti tasuda sularahas, kuna ülejäänud summa katteks pitsab esialgu garantiidest. Sissemaksu summade pealt maksetakse liikmeile protsente.

Asutajate liikmete poolt on seni wastutuskapitaliks kokku pandud umbes 4000 kr. Sektsiooni liigete arwu suurenemisega kaswab see kapital kiirelt.

Teenistus-sektsiooni juhtideks on praegu w.-adw. Kanarik, P. Kollin ja K. Sepp. Wiimane neist on tegelik asjaajaja, kelle bürootunnid on esialgul igal äripäewal kella 5—7.

Teenistus-sektsiooni büroo asub samas, kus reservsõjawäelaste ühingki, s. o. „Rooma" wõõrastemaja hoones, kus nii ühingule kui ka sektsioonile on reserveeritud kohased ruumid.

Järjekordne tapmine
Petserimaa „surmatülas."

Kaklejailt wõeti 7 pussi, 73 löögikaigast ja 2-naelane kaalupomm.

Trefest korraldas waatepunktid.

Möödunud esmaspäewal-teisipäewal pühitseti üle Petserimaa „Uspenje prasdnikku", misjugustest pidustustest osawõtt lõikjal elaw oli. Registreeritud suurgülänjeid oli neli, neist werisem Wäike- ja Suure-Kwerstonis. Wiimast nimetatakse „surmatülaks", kuna siin igal aastal paar meest „mättasse" lüüakse. Wiimane tapmine oli kewadel — aprillis, mil Wassili Rõts langes kiwide- ja puulõkidest.

Nüüd, 29. aug., pussitati maanteel surnuks Senno walla Wäike-Kwerstonis elaw Jegor Tsernow, 27 a. wana, kellel olnud juba aastaid kestnud wiha samas külas elawa Aleksander Gradusowiga. Mehed wiibisid „gulänjel", ning maanteel kohtudes sattusid kohe riidu. Tsernow oli alul aktiiwsem, tarwitades tinakinnast, ent Gradusow, wastates sellele pussilöökidega, toimis roima. Surmaw hoop on löödud mehele küljesse, ulatudes maksa. Ka sooled on läbistatud. Haawatu jäi teele lamama elumärkides, ent suri haiglasse wiimisel.

Kuna gulänje oli suureosawõtuline, siis oli ka lööminguid rohesti. Prefekti korraldusel asusid kõik politseinikud külas leiduwatele kõrgematele kohtadele laiali, kust wõis üksteist näha, ning wajaduse korral abistada. Prefekt ise asus keset küla — kõrgustikul.

Kuuel juhul oli suuremaid maskakeluskatseid, mil kogu politsei häiriti nimetatud punktidesse. Kumminuiade abil hoiti tõsisemad lööminguid ära, likwideerides waratult kõik katsed. Koostati rida protokolle. Raskemalt sai lüüa keegi noormees pudeliga, milline wastu pead purunedes kildudega weristas.

Kaklejailt wõeti ära 7 pussnuga, neist üks üle 30 sm. pikk, 73 löögikaigast, millised on walmistatud kas kadakast wõi pähkipunst — jämedate lööginotstega, ning üks spiraal-wedru otsa seotud kahenaelane kaalupomm, milline eriti tugewa lööginõõmega. Siit wõib näha, kuiwõrt mehed olid ettewalmistatud kakelusteks. Pusse peidetakse kaenla alla ja riiete wahele, nii et läbiotsimisel neid on kaunis raske leida.

„Teataja" lugejatele.

Tulles wastu paljude lugejate poolt awaldatud soowile, awame 1. septembrist s.a. algades „Teataja" weergudel

nõuande nurga lugejatele.

„Teataja" lugejad, kes soowiwad mõne õigusteadusliku, agronoomilise wõi muu küsimuse kohta teateid saada, wõiwad sellekohase järelepärimisega pöörata „Teataja" toimetuse poole. Wastuse küsimistele annab toimetus lehe weergudel nõuande-nurgas.

See nõuanne sünnib tasuta. Lugejail tuleb küsimuse esitamisel teatada, millise numbri all neile „Teataja" käib.

Küsimised palume saata aadresil:

„Teataja", postkast 28, Tallinn.

„Teataja" *lugejatele.*

Teatame oma austatud lugejatele, et 13. augustist s.a. alates ilmub „Teataja" eeltsensuuri all.

„Teataja" toimetus.

Kartuli sitikas otsaga Inglismaal.

Suur ärewus sealsete põlluteadlaste hulgas.

Juba lauemat aega teeb Prantsusmaa kartulipõldudel häwitustööd eriline kartuli sitikas, mis olewat pärit Ameerikast. Paljudes Prantsuse maakondades on kartulid täitsa häwinenud. Sitikate parwed liiguwad Prantsusmaal Saksam. suunas. Selle taudi hirmul on Saksamaal juba aegsasti ette walmistuse abinõud tarwitusele wõetud, et hoida ära nende häwitajate sissewalgumist.

Neil päewil leidis aga üks Inglise põllumees oma põllult ootamatult kartuli sitika. See leid tekitas Inglismaal suurt ärewust. Inglise põllutööministeerium on nüüd wastawa piirkonna kuulutanud taudi kahtlaseks. Sitika leiukohas otsiti 10 miitlilises ümbruses kõik kartulipõllud lehtlehelt läbi, kusjuures weel kolm sitikat leiti. Inglased kardawad nüüd, et kartuli sitikas hakkab ka neil lewinema.

Teadusmehed, kes selle sitika eluwiise on uurinud, ütlewad, et põhjamaades polewat ta lewinemist karta. See sitikas sigineWat üksnes soemates maades.

Saladuslikud lehed tulemas.

Oleme mitu teadet juba saanud, et koondus wiimasel ajal äkki ja saladuslikul teel on nii jõukaks läinud, et ostab lehti kokku ja asutab uusi juure. „Maaleht" walmistab juba ise ka seks meeleolu.

Wiimases numbris annab ta ääriweeri mööda teada, et maakondes olla tulemas rida „uusi maarahwa lehti". Sellega tahetakse muidugi ärahoida piinlikud küsimused, et kust need rahad koondusel nüüd järsku ilmusid, et kahel käel lehti asutada?

Sellest näeme, et kaht sorti rahwal on wiimasel ajal raha ilmunud: need on metsajuudid ja koonduslased.

Nõutakse K. Tonkmani lahkumist riigikogust.

Massu wallas põllumehed pidasid oma koosolekut pühapäewal, 27. sllp., kus wõeti K. Tonkmanni tagasistumise kohta riigikogust wastu järgmine resolutsioon: Massu põllumeestekogu leiab, et rkl. K. Tonkmanni wiimaseaegne tegewus ja ülesastumine riigikogus, ei wasta põllumeeste erakonna sihtidele ega Läänemaa põllumeeste huwidele, sellepärast tuleks K. Tonkmann'ile moraalseks kohuseks teha, et tema riigikogu liikme wolitused maha paneks.

Pühapäewal awatakse Petseris wainulik seminar.

Oodatakse liikliisi Lätist ja Soomest.

Eelolewal pühapäewal, 3. sept. awatakse Petseri Kloostris wainulik seminar ametlikult. Sel puhul on korraldatud kell 13 päewal aktus, millest on paluttud osawõtma ka sellistkonnategelased. Mitropoliit Aleksander saabub Kloostrisse laupäewa hommikul. Nagu kuuleme, oodatakse awamisele ka mitmeid kõrgemaid kõlalisi-wainulikke Lätist ja Soomest. Aktus peetakse Kloostris, seminarile määratud ruumides, piiskopimaja alumisel korral.

Propagandarongikäik

Leipzigi tänawal suure sõjaismessi awamise puhul.

Tehnika wallutab Piiha Maa.

Ameerika eeskujul on nüüd Mesopotaamias alustatud eriliste torustik-sõidukite ehitamisi, millede kaudu öli tõstetorustest juhitakse otsekohe sõidukite sõidamisse. Nii on lähemas tulewikus wõimalik petroolenni ümber laadimata pumbata tankiautodele. Pildil: töölised Siberia kõrwes torustikku panemas.

Saarlase surmasõlm pööninguaknast.

Tallinna sõitnud talunik kukkus mõistatuslikult teise korra aknast surnuks.

Keskmädalal, 30. augustil, õhtul kella 12 ajal kukutas enese Tallinnas, Roopa uul. 4, kort. 1 kolmanda korra aknast alla Saaremaalt Tallinna asjatoimetusele sõitnud talunik Johannes Siiner. Punase risti sanitaarautoga linna keskhaiglasse toimetatuna selgus, et õnnetul on peas suur haaw ühes pealuu murdega. Neljapäewa hommikul kl. ½8 ajal heitis Siiner keskhaiglas hinge.

Õnnetus on wäga omapärane ja mõistatuslik. Siiner sõitis mitmesuguste asjatoimetuste pärast Tallinna otseühenduse laewaga Saaremaalt 29. augustil. Siin ta peatus oma tuttawa noormehe S. Russ'i pool, kes elab ühes kaaslase Helmut Aslaga Roopa uul. 4—1. Neljapäewa hommikul pidi ta aurik „Dagmariga" jälle sõitma tagasi koju. Tallinnas oli tal muuseas ühe wana kohtuasja pärast toimetusi ja läbirääkimisi adwokaatidega ja ühtlasi tõi ta siia uudsenisu müügile, mille müüs Puhk ja Poegadele.

Õhtul korterisse saabunult pakkis Siiner enese asjad kokku ja warsti heideti ühes korterielanikega magama. Woodites lamades aeti pimedas toas weel tiikt aega juttu, naljatati, räägiti anekdoote jne. Siiner magas põrandal aluskotil akna all asuwa laua kõrwal, peaga lahtise akna poole. Ligi kella 12 ööjel oldi jõudnud waewalt uinuda, kui korterielanikud Aasla ja Russ ärkasid wäikse kolina peale. Elektrit põlema keerates leiti olewat Siineri ase tühi, tekk ja lina liikatud korralikult jalutsisse. Warsti kostusid lahtisest aknast kord-korralt waljenewad hõiged ja Siiner leiti werisena lamamas akna all maas.

Mis põhjustas Siineri wäljakukkumise aknast, on täiesti mõistatuslik. Kogemata see ei wõinud juhtada; ennem pidi ronima akna all olewale lauale, et aknast wälja saada. Korteriruum oli talle ka tuttaw, sest seal on ta waremgi mitu korda wiibinud. Ka ei olnud ta sugugi purjus, sest Siiner üldse ei tarwitanud alkoholi. Jääb üle arwata, et õnnetus toimus unenäo mõjul. Küll ei olnud kuulda, et tema juures warem oleks esinenud uneskäimise wõi mõnd muud haiglast nähet.

Siineri jäi Hindu-Hansu talus, Maasi wallas, Hindu külas Saaremaal leinama noor abikaasa kahe wäikese lapsega, kelledest wanem tänawu pidi hakkama käima koolis. Siiner oli umbes 35-aastane.

Kolm pahema sõäreluu murdu.

Jalgrattur sõitis pikali. — Mootorrattur läi auto ette. — Poisikese õnnetu kukkumine.

Kolm pahema jala sõäreluu murret juhtus keskmädalal Tallinnas:

Ilus-Kalamaja uul. 19—9 elutsew Kristjan Mardi p. Horn jalutas õhtul kella 8 ajal Kesk-Kalamaja uul. Jõudes maja nr. 3 kohale, sõitis temale peale jalgrattur Mihkel Seermann, kes elab Tsemendi uul. 8—1. Horn paisati maha nii õnnetult, et tal murdus pahem sõäreluu. Ta paigutati ravimisele keskhaiglasse. Suur-Ameerika ja Toom-Kuninga uul. nurgal juhtus kokkupõrge Girgensoni uul. 25—14 elutsewa taksoautojuhi nr. A—559 Arnold Marley ja tankide rügemendis teeniwa kaitsewäelase-mootorratturi Woldemar Kiwistiku wahel. Kiwistikul läksid kokkupõrkel puruks pahema jala sõäreluu. Ta paigutati ravimisele kaitsewäe haiglasse. Autojuhi ja tunnistajate seletuste järgi tolkupõrge on tekkinud kannatada saanud mootorratta juhi süü läbi. Mootorrattur oli wõtnud juba suuna Toom-Kuninga uul. poole, kuid pööras järsku tagasi, põrgates seejuures autoga kokku. Auto sai kokkupõrkel kergeid wigastusi.

Metalli uul. 14—5 kukkus 4-aastane Felitis Olek oma kodu õuel maha ja murdis pahema jala sõäreluu. Ta toimetati ravimisele keskhaiglasse. Kuidas õnnetus juhtus, seda poisike ei tea rääkida.

Raudalu maanteel põrkas wastusõitwa jalgratturiga kokku Saku wallas, Wäljaotsa talus elutsew 28-aastane Helmut Suursööt, kes läi peast raskesti haawata ja toimetati Tallinna haiglasse. Õnnetus juhtus kitsal teel. Kumbki jalgrattur ei tahtnud teisele teed anda, mille tõttu paratamatult tuli üksteisele peale sõita.

Wene wäed

on Ida-Siberis lõõgiwalmis.

Tokio, 30. augustil. Lehed teatawad nähtawasti autoriteetlikust allikast saadud andmetel et Ida-Siberisse on juba koondatud niipalju Nõukogude wägesid, et need teewad wälja üle poole kogu Jaapani armeest. Nõukogude armee juure Ida-Siberis kuulub ka 300 lennukit, nende hulgas palju suuri pommilennukeid. Üldiselt arwatakse, et Nõukogude wäed on koondatud Ida-Siberisse ainult ettewaatuse pärast, kuid siiski on siin märgata teatawat ärewust.

Dr. Schachti arwamine

kullastandardist loobumise kohta ja juudiwastase poliitika tagajärgedest.

Hollandi lehe „Allgemeene Handelsbladi" esindaja on käinud Saksa riigipanga presidendi dr. Schachti jutul. Ajakirjaniku küsimusele, kas „kolmanda riigi" juudiwastane poliitika ei too Saksamaale rahanduslikult kahju, dr. Schacht on wastanud, et praegune Saksa walitsus ei arwesta endale rahwuswahelist toetust wanas stiilis. Eelmised Saksa walitsused olewat ses asjas liiga kaugele läinud.

Waluutaküsimuse kohta dr. Schacht seletas, et Saksamaa ei kawatse mingil tingimusel loobuda kullastandardist. Schacht ei kahtle, et Inglismaa ja Ameerika waluutadumpingu tagajärjeks on palkade ja hindade inflatsioon neil maadel. Majanduslikud kasud, mis mõlemad maad waluutadumpingust saawad, on Schachti arwates ainult ajutised.

Kreenholmi rentnikke tõsteti wälja.

Narwa 1. jsk. rahukohtuniku juures lõppes protsess Narwa Kreenholmi manufaktuuri ja Kulgu küla rentnike wahel. Wiimased kasutasid neile antud maid 1908. aastast eluaegse rendilepingu põhjal. Kohus otsustas wälja tõsta rentnikud Ida Aami, Leena Wolbergi, Jüri Wolbergi, Iwan Gorschkowi, Aleks. Gorschkowi, Anna Silwerstowi ja Peeter Aklitsi. Kolme rentniku wastu liikati nõudmine tagasi.

„Teataja" lugejatele.

Tulles wastu paljude lugejate poolt awaldatud soowile, awame 1. septembrist s.a. algades „Teataja" weergudel

nõuande nurga lugejatele.

„Teataja" lugejad, kes soowiwad mõne õigusteadusliku, agronoomilise wõi muu küsimuse kohta teateid saada, wõiwad sellekohase järelepärimisega pöörata „Teataja" toimetuse poole. Wastuse küsimistele annab toimetus lehe weergudel nõuande-nurgas.

See nõuanne sünnib tasuta. Lugejail tuleb küsimuse esitamisel teatada, millise numbri all neile „Teataja" käib.

Küsimised palume saata aadresil:

„Teataja", postkast 28, Tallinn.

Auto purustas maamehe wankri.

Neil päewil sõitis kergeweoauto T—126 kastikoormaga Lohusuu-Muustwee wahelisel maanteel peale õhtusöögipilpa koormaga sõitwalle Lohusuu walla elanik Karl Kiwi'le. Auto purustas wankri. Karl Kiwi sai ka hobune jäid wigastamata.

Halwad kawatsused.

Põhiseaduse parandamist tahetakse raskendada. Kas riigiwanem kolmeks aastaks ametisse?

Põhiseaduse parandamiseks on meil juba kaks rahwahääletust olnud. Need kumbki ei ole tulemusi annud. Miks see nii on juhtunud, selle juures ei hakka meie siin kohal enam peatama. Need põhjused on kõigil teada.

Oktoobrikuul seisab nüüd eel kolmas rahwahääletus. Jälle tuleb rahwal astuda walimiskastide juurde ja öelda, kas ta pooldab esitatud kawa wõi mitte?

Demokraatlikus riigis on rahwahääletus kõige hariliku ja kõige loomulikum asi. Ka meie põhiseaduses on ette nähtud, et rahwas teostab oma kõrgemat wõimu rahwahääletamise kaudu. Nii ei maksaks meil kellelgi rahwahääletust karta. Meie Eesti rahwas on pealegi selleks küllalt arenenud, ta teab, mille poolt wõi mille wastu olla. Pimesi ja uisapäisa meie rahwas oma sõnme ei astu.

Ometi näikse meil mõnes ringkonnas eelseiswat rahwahääletamist kardetawat. Mõni aeg tagasi kõneldi, et mõned erakonnad kaalunud, kuidas saaks selle rahwahääletuse üldse ära jätta. Nähtawasti aga leiti, et see siiski nii kergesti teostataw pole ja sellepärast on sellest mõttest loobutud. Nüüd on jäädud peatama teise plaani juurde. „Postimehe" teatel on neil päewil Tartus peetud rahwaerakonna koosolekut, millest ka erakonna juht J. Tõnisson osa on wõtnud. Sellel koosolekul on wastu wõetud otsus, et rahwahääletamise seadust tuleb muuta ja nimelt nii, et eelnõu läbimineku's wajalik pooltHääletajate arw, mis praegu on 30% hääleõigusliikudest kodanikkudest, tulewat tõsta 50% peale.

Kui niisugune muudatus rahwahääletamise seaduses tõesti tehakse, siis muutub põhiseaduse parandamine muidugi palju raskemaks, kui ta oli seda seni. Et selle otsuse tegemise juures Tartus wäga mõõduandwad isikud wiibisid, siis tuleb arwata, et seesuguseid kawatusi praegu tõsiselt kaalutakse. See sunnibki siin sõna wõtma.

Meie arwates ei ole rahwahääletamise kitsendamiseks mingit wajadust ja see oleks koguni lubamata, kui meil püütakse põhiseaduse parandamist raskendada. Päris halwa mulje jätaks aga weel see, kui seda püütakse nüüd enne järjekorbset rahwahääletust teha. Sellest wõidaks järeldada, et seda rahwahääletust püütakse kunstlikult takistada. Milleks on see tarwilik? Das rahwas ütleb ka sellegi eelnõu kohta wabalt oma otsuse, nagu ta seda tegi kahel eelmisel korral.

Rahwahääletamise kitsendamise ja raskendamise mõte tuleb sellepärast kohe kõrwale jätta. Sellega ärgu tuldagu wäljagi, kui ei taheta uut meelepaha tormi tekitada.

Kõrwuti nende plaanidega kaalutawat Toompeal aga ka weel ühte teist kawa ja nimelt, kuidas täiendada meie praegu makswat põhiseadust kodusel kombel niiwiisi, et riigiwanem saaks walitud ametisse kolme aasta peale. Keskerakonnas, kes on ka selle kawa autor, oldawat arwamisel, et kui niisugune muudatus praegu makswa põhiseaduse seletamise korras läbi wiia, siis ei olewat tarwis meie põhiseadust enam parandadagi.

Ka see waade on ekslik. Riigiwanema walimisega kolme aasta peale ei kaoks meie riigi elust walitsemisealalised raskused, waid need muutuks weel suuremaks kui seni. Meie praeguse põhiseaduse peapuudus on just see, et meil puudub presidendi tasakaalustaw wõim. Meil on sageli kogu wõim riigikogu käes, meil on aga ka seegi wõimalik, et walitsus wõtab kogu wõimu oma kätte, ega arwesta üldse riigikoguga. See kõik tekitab pineweid ja ebaloomulikke wahekordi. Seisukord wõib aga weel keerulisemaks minna siis, kui meil riigiwanem walitaks kolme aasta peale. Kujutame ette, kui sellele kohale satuks inimene, kes tunneb eneses wõimuküllust ja ütleb pärast walimist riigikogule, et ma ei pruugi sinuga enne kolme aastat nüüd üldse arwestada. Ja kui riigikogu on ka omalt poolt sama kange ja hakkab ka wägikaigast wedama, siis on kaks kanget wõimu wastamisi ja pole enam kedagi, kes neid kokkuleppele ja koostööle wiiks, sest meil ei ole presidenti, kes teistes wabariikides seesugustel puhkudel wahele astub.

Nii soowitaw kui püüwa walitsuse wõimu loomine ka ei ole, ei saa seda praeguse põhiseaduse alusel konstrueerida. Meie satuksime riigiwanema walimisega kolmeks aastaks senistest weel suuremateesse raskustesse ja meie riigi elu wõiks hoopis ummikusse sattuda.

Teiseks ei ole seesugune asi praeguses põhiseaduses üldse ette nähtud. Meie maksew põhiseadus ei räägi midagi sellest, et riigiwanem wõidakse walida kolme aasta peale, waid põhiseadus ütleb, et riigiwanem peab ametist lahkuma, kui tal ei ole enam riigikogu usaldust. Kui nüüd tahetakse niisugune seadus teha, mis ütleb, et riigiwanem wõib kolmeks aastaks ametisse jääda, sellest küsimata, kas tal on riigikogu usaldust wõi mitte, siis on päewselge, et see on põhiseaduse wastu.

Ja lõpuks, miks kawatsetakse riigiwanem just kolme aasta peale walida? Samahästi wõidaks teda siis walida ka kolmekümne aasta wõi koguni eluaja peale, kui põhiseadust nii wabalt wõib seletada. Lõpuks wõib niisuguste seletamistega riigiwanema ameti koguni weel päritawaks muuta.

Waadake, nii kaugele wõidakse jõuda, kui meil iga mees hakkab põhiseadusi nii seletama, nagu see temale meeldib. Niisugusele libedale teele ei wõi laskuda, waid seadusi tuleb austada ja nende järele käita nii kaua kui nad makswad. On nad puudulikud, siis tuleb neid seaduses ettenähtud korras parandada, aga ei wõi neid hakata nii tõlgitsema, kuidas kellegile meeldib, sest siis ei jää warsti seaduslikust korrast enam jälgegi järele.

Sellepärast tuleb ka sellele koduseie põhiseaduse muutmise plaanile juba aegsasti kriips peale tõmmata.

A. Tupits.

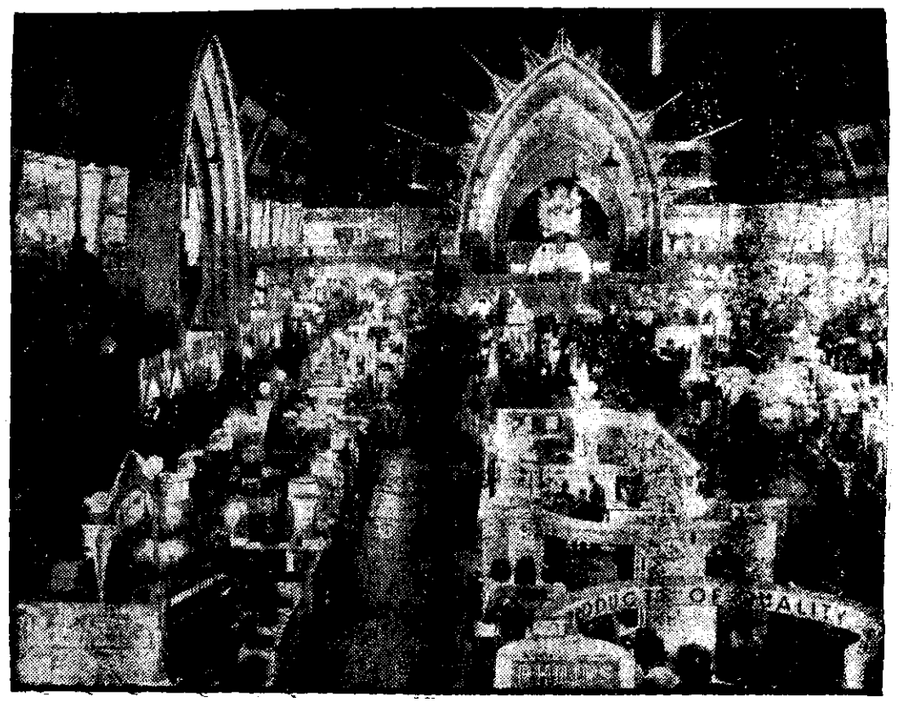

Raadio-paradiis.

Londonis awati iga-aastane suur raadionäitus, mille üht suurt ruuni näeme pildil. Näituse on wälja pandud kõik raadiotehnika saawutused, alates pisimatest detektor-wastuwõtjatest ja lõpetades hiigla saatejaamade seadetega.

Wõietsport augustis oli 19-protsendi wähem mullusest.

Wõid on weetud wälja augustikuu jooksul 22.065 tünni mullusest 27.302 tünni asemele. Seega on wõiecksport wähenenud augustis 19,2 protsenti mullusega wõrreldes.

Aasta algusest kuni 1. septembrini on weetud tänawu wõid wälismaile 119.050 tünni, kuna mullu samal ajal oli wõiecksport 170.662 tünni. Seega on kogu kahekssa kuu wõiwäljawedu läinud tänawu tagasi 30,2 protsendi ulatuses.

Augustis väljasaadetud wõist läks p.-k. „Estonia" kaudu 11.346 tünni ja 412 kasti (iga kast pool tünni), Eesti piimaühisuste liit on saatnud wälja 3627 tünni ja 422 kasti, a.-ü. „Rotermanni Tehased" 3330 tünni ja 180 kasti, C. F. Gahlnbäck 2712 tünni ning J. Puhk ja Pojad 542 tünni. Kui kastid arwestada ümber täistünnideks, siis kogu wäljawedu oli 22.065 tünni.

Wäljasaadetud wõist on läinud Inglise turule 57,3 protsenti, Saksamaale 30,9 protsenti, Tshehhoslowakkiasse 4,5 protsendi, Soome 4,4 protsendi, Belgiasse 1,5 protsendi, Prantsusmaale 0,9 protsendi, Palestiinasse 0,3 protsendi ja Süüriasse 0,2 protsenti kogu eksportist.

1.984 000 kanamuna eksporteeriti augustis.

Kanamunade wäljawedu andmed näitawad, et augustikuu jooksul on Eestist eksporteeritud 1.984.000 kanamuna. See wäljawedu on tublisti wähem möödunud aasta sama kuu eksportist, kuna siis weeti wälja 3.476.000 muna.

Augustikuu kanamunade wäljawedu jaguneb wäljaweoväride wahel järgmiselt: m.-ü. „Muna" wedas wälja 804 tuh. muna, o.-ü. „Põllumajandusekspori" 606 tuh. muna, C. F. Gahlnbäck 420 tuh. muna ja ETK 154 tuh. kanamuna. Tähtsamaks turuks oli augustis Inglismaa, kuid tähelepandaw osa wäljaweost suundus ka Saksamaale. Helweetsiasse saadeti mune kahel wiimasel augustikuu nädalal, wiimati 500 kasti. Warcmalt on Helweetsiasse meilt kanamune wähe saadetud.

Aasta algusest kuni augusti lõpuni on Eestist weetud wälja kanamune tänawu 10 milj. 169 tuhat mullusse 11 miljoni 617 tuhande muna wastu. Seega wähenemine üle 1,4 miljoni muna. See tagasiminek wäljaweos on tulnud aasta teisel poolel, peale krooni kukutamist. Aasta esimesel poolel oli munaeksport 20 protsenti suurem mullusest.

Munahinnad wälismaal nõrgenewad.

Käesolewa nädala kestel on wälisturgudel hakanud nõrgenema kanamunade hinnad. See tendents on tulnud ümsiis nõrgasti Inglismaal kui Saksas, mis on mõlemad meie tähtsamad kanamunade turud. Hindade alanemine neil maadel wähendab ka meil arwatawasti kanamunade hinnanoteeringut.

Mõned uued eksportöörid tahtsid käesolewal nädalal juba erakorralist noteerimiskomisjoni kutsuda kokku munade wäljamaksuhindade alandamiseks, kuid teised eksportöörid olid sellele wastu ja nii toimub järgmine noteerimine hariliku korra järele täna, reedel.

Austria wanglast warastati hitlerlane.

Kolm tundmata meest wabastasid Hoferi. Põgenemine kuulirahe all.

Innsbruck, 30. augustil. Täna hommikul wabastati siinsest wanglast wäewõimuga ja wiidi ära Tirooli ja Vorarlbergi rahwussotsialistide juht Franz Hofer, kes arreteeriti juunikuul ühenduses atentaadiga dr. Steidle wastu. Wabastamine ja äraviimine sündis kolme tundmata mehe poolt. Kaks neist kandsid Heimwehri mundrit abipolitseiniku märgiga. Kolmas oli erariides, raudus kätega. Mehed sõitsid wangla ette autoga. Mõlemad abipolitseiniku märgiga mehed seletasid wangla wäravawahile, et neil on käsk üks wang wanglasse ära anda, ja näitasid seejuures raudus kätega mehele. Waewalt oli waltwur wärawa awanud, kui mõlemad walepolitseinikud ta maha paiskasid ja kloroformiga uimastasid. Samuti wallutati ja uimastati ka teine wangtwaltwur. Kolmas wangtwaltwur hoiti püssiga ähtwardades paigal. Mõlemad walepolitseinikud wõtsid siis wanglawõtmed ja wabastasid Franz Hoferi. Hofer pandi autosse, ja auto kihutas Itaalia piiri poole.

Sõidukoa Heinrich Schücki nimele, Franz Hoferi erakonnaliikmekaardi ja mõned riidetükid. Wõib arwata, et mehed tahtsid wanglast wabastatud Hoferiga üle piiri Itaaliasse pääseda. Kas see neile korda läks, ei ole weel teada.

Kohe tõsteti ülikist alarmi. Igale poole saadeti telegrammid ette. Kui auto Hoferiga ja tema wabastajatega oli kihutamas läbi Steinachi küla (Brenneri kitsastee lähedal), arwasid sandarmid temale tule. Sõidukil oli weeplekk. Sellest wõib järeldada, et mõni autosõitja oli sandarmite kuulidest haawata saanud. Nähtawasti olid mehed suure kiirusega autost lahkunud, sest nad olid sõidukisse maha jätnud kaks käsigranaati, laskemoona, rahwuswahelise auto-

See sündmus tekitas kogu Austrias suurt sensatsiooni. Ühenduses Franz Hoferi wägiwaldse wabastamisega ja äraviimisega arreteeriti Innsbruckis umbes 80 rahwussotsialisti. Kõigi Tirooli juhtiwate rahwussotsialistide juures pannakse toime läbiotsimisi.

Hofer pääses Itaaliasse

Ta on haawatud. — Austrias wangistati 150 hitlerlast.

Innsbruck, 31. aug. Täna ennelõunat sai siin teatawaks, et Franz Hofer ja tema wabastajad on täna hommikul jõudnud Bozeni (Itaalias). Põgenemine üle mägede on kestnud kogu eilse päewa. Hofer on tagaajamisel saanud haawata, seepärast oli temal põgenemine wäga raske. Piiril nad peeti Itaalia piiriwalwe ametnike poolt kinni, kuulati üle ja wiidi Bozeni. Kuuldawasti nad tahawad Bozenist Müncheni lennata.

Innsbruck, 31. aug. Ühenduses Franz Hoferi wägiwaldse wangist wabastamisega on seni kogu Tirooli's arreteeritud umbes 150 rahwussotsialisti, kellest arwatakse, et nemad on teadnud wabastamisnõust.

Poeg peksis Kallastel isamaja seni.

Isa laskis poja wangistada.

29. aug. õhtul ilmus Kallaste alewis elutsewa Warsolomei Dolgow'i poeg Peeter Dolgow, 23 a. wana, joobnud olekus koju ja hakkas märatsema. Kui isa poega korrale kutsus, muutus ta weelgi marusemaks ja purustas kogu maja aknad ja toasolewa mööbli. Õiski asi ei jäänud kohale ega terweks.

Isa ja ema läksid nüüd märatsewa poja häwitustöö jõuga takistama, kuid ka see ei aidanud, poeg tormas manematele õhtsisi kallale ning jagas neile mõlemile käte ja jalgadega hoope, kuhu aga juhtus. Lõpuks haaras pussi, millega lõi oma isale ühe haawa läewarde.

Warsolomei Dolgow nähes, et marru sattunud pojast ei saa enam jagu, ruttas politseilise abi järele. Kui konstaabel kohale jõudis, oli Peeter Dolgow juba oma isamajast lahkunud ja lõi lärmi uulitsal, kus konstaabel ta arreteeris.

Belgia ründnäitus

teel Eestisse.

Antwerpen, 30. augustil. Aurik „Leopoldville" Belgia ründnäitusega algas täna hommikul Antwerpenist teekonda Tallinna ning teistesse Põhjamaade ja Balti pealinnadesse.

Laewa olid sadamas saatmas minister Carnoy, Antwerpeni linnapea Huysmans, Belgia ajakirjanduskõingu esimees Fisher ja suur rahwahulk.

Valvepost kraateris

Üks kurb juubel: 50 aastat tagasi Krakatau hukutas 50.000 inimest.

Täpselt wiiskümmend aastat sati üles sel määral wulkaanilist päewast, mil juhtus maailma kõhutawaim wulkaani-katastroof: 26. augusti öö löhkes Krakatau tulemägi ja nõudis ohwriks ligikaudu 50.000 inimest.

Krakatau ajus wäikesel saarel Hollandi-Indias, Sumatra ja Jaawa wahel. Sel saarel oli üldse kaks tulemäge.

Juba 1680. aasta maikuus ja 1684. a. weebruaris need kaks wulkaani purskasid wälja määratul hulgal tulist laawat, mis

häwitas saarel peaaegu kogu elu.

1883. aasta maikuul Krakatau hakkas endast jällegi andma „elumärke". Ja 26. augusti ööl wastu 27-at järgnes wulkaaniplahwatus, mille sarnast moodne ajalugu ei tunne. — Umbes keskööl mõlemad wulkaanid löhkesid sellise jõuga, et pool saart paisati ühes elanikega merre. Tekkis ligi 40 meetri kõrgune kõhutaw laine, mis lewis üle Jaawa ja Sumatra Jaapanist, Austraaliani ning isegi Lõuna-Ameerikani.

Ligikaudu 50.000 inimest hukkus mõne minuti jooksul.

Kõhutawa plahwatuse tõttu paimestatud.

Saare jäänused mattusid 70 meetri kõrguse tuhakihi alla. Plahwatuse tagajärjel mõlemal pool endist saart olid merest kerkinud kaks uut saart, mis paar kuud hiljem kadusid uuesti weepinna alla. Krakatau plahwatus oli selgesti kuulda Filipiinidel, Kesk-Austraalias ja Madagaskril. Maapinna mõnkumist wõis märgata kogu maakeral, samuti õhurõhumise järske kõikumisi, mis tekitasid

häwitawaid keerdtorme Sunda saartel.

Pikkamööda saare tuhasele pinnale hakkas tärkama uus taimekasw. Linnud ja tuul kandsid uued elueod surnud saarele. Troopilise looduse sopsakus hoolitses selle eest, et saare pind warsti jällegi muutus wiljakandwaks põllumaaks.

Alates 1928. aastast, merepõhja kadunud wulkaan

liigutab end jällegi,

heidutades elanikke tugewate maa- ja weekõgetega. Paar korda paisati endise Krakatau kohalt üles määratud weemaskid ning laawatükke ja kiwe lendas isegi Sumatra ja Jaawa randadeni. Wiimane suurem weealune wulkaaniplahwatus oli seal 14. augustil 1930. aastal, mil ligi

kilomeetrilise läbimõõduga weesammas

paisati 2000 meetri kõrgusele.

Hollandi-India on kõige wulkaanirikkam osa maakerast. Sunda saartel on umbes 100 tegewat wulkaani, mis alaliste laawapursetega kogu aeg hoiawad elanikke hirmul. Näljahäda ajab aga päriselanikud ikka jälle tagasi endistele elualemetele, kust wulkaanilise tegewuse hirmul põgenetud.

Wiimane suurem inimohwritega wulkaanikatastroof oli 1919. aastal Jaawal. Ligi 6000 inimest hukkus Kleot wulkaani laawajõgedes.

Hollandi walitsus on nüüd Krakatau ja Kleot-wulkaani jälgimiseks seadnud sisse erilise walweameti, millele allub 80 waatluspunkti üle kogu Iggre. 200 asfaltenti ja abiõudu töötawad „wulkaaniwalwes".

Waatluspostid on paigutatud iseki kraateritesse,

et õigel ajal tähele panna mürgiste gaaside ilmumist. Alalise temperatuuri mõõtmise, maakihtide nurimise ja puurimiste waral loodetakse aimata ette wulkaanilise tegewuse algust ja hoiatada elanikonda, et ära hoida kõhutawamaid katastroofe.

Aleksander I moistatus

Et leida kroonikalisikiwe, lasi Nõukogude walitsus hiljuti awada Aleksander 1., Nikolai 1., Aleksander 2. ja Aleksander 3. sarkofaagid, mis asuwad Peter-Pauli kindlusekiriku hauakambris Neewa saarel. Olewat leitud suurel hulgal kalliskiwe. Need lastawat tulewal nädalal Londonis okksjonil müügile.

See „hauarüüstamine" on ühtlasi aidanud selgitada müstilist kuuldusi, mis liikusid keiserliku suguwõsa ühe liikme kohta. — Juba terwe aastasada kinnitatakse ikka jälle, et ametlikel andmetel 1. detsembril 1825. aastal Taganrogis surnud Aleksander 1. pärast seda elas weel pool inimiga. Leitti nimelt, et tolle tsaari sarkofaag oli tühi. Nii pole enam mingit kahtlust, et pühalik matusetalitus pärast tsaari surma Peter-Pauli kindluses oli waid — näidend.

Leo Tolstoi kinnitas oma wilmaseil eluaastail korduwalt, et ta kodust lahkudes ning erakuna elades jälgis waid ühe tsaari eeskuju. — Tolstoi arwates polnud pühapanake Fedor Kusmitsh, kes suri 20. jaanuaril 1864 Tomskis, keegi muu kui tsaar Aleksander 1.

Aleksander 1. kaldus juba oma walitsemise ajal 19. sajandi esimesel poolel, usulisesse fanatismi ja müstikasse. Seda seletati asjaoluga, et ta ei suutnud kunagi täiesti unustada enda troonile tõusmisega kaasas käinud sündmusi. — Kaardiwäeohwitserid, noore kroonprintsi sõbrad, said teada, et hullumeelne keiser Paul kawatseb oma poja Aleksandri saata Siberisse ning tappa ta teel sinna. Nende teadete põhjal kroonprints Aleksander nõustus ohwitseride-wandeseltsiste plaaniga, kes tahtsid tsaar Pauli sundida lahkuma troonilt oma poja kasuks. Wandeseltsiste juht kraahw Pahlen jõudis aga sellele kawatusele ette, tappes tsaari. Warsti pärast troonile asumist Aleksander sai teada, et oli olnud ebateadlik kaaskane oma isa tapmisel. See mõjus noorele tsaarile sedawõrd, et ta hakkas wäljaspool ametliku kirikut seiswate usufanaatikute ja müstikute juurest otsima andestust ja troosti.

Tolstoi kinnitas, et Aleksander 1. on kadunud Taganrogis jäljetult ja sealt on Peterburi toodud tühi puusärk. — Nagu nüüd selgus, osutubki see tõeks.

Õunaeksportöörid pole cahul waluutakorraldustega

Nõusugune eksportööride käsitlus waluuta üleandmisel.

Õunaeksportööride nõukogu pidas oma järjekorralist koosolekut kesknädalal. Seal arutati waluuta üleandmise küsimust Eesti pangale. Eksportöörid leidsid, et senine kord on wäljaweole kahjulik. Nimelt nõutakse waluuta üleandmist neilt eksportööridelt, kes saadawad kauba wälja liinilaewadel, kuna wähemad ärimehed, kes wõiwad õunad Soome wäikestel paatidel, wõiwad saadawa waluuta realiseerida wabaturul. Et senini mustabõrsi kurss on püsinud alati kõrgemal ametlikust kurssist, siis tegelikult on kujunenud senine korraldus suureks foodustuseks wähematele õunakaupmeestele. Suuremail eksportööridel läheb juba raskeks nendega wõistelda. Selle juures aga kannatab õunte turustamine Soomes, sest wäikesed paadimehed müütawad oma kaupa ainult Soome sadamalinnades, kuna sisemaa linnad jääwad täiesti warustamata. Nii aetakse sageli hinnad sadamalinnades asjata madalale ja saadakse eksportist wähem kui saada wõiks.

Õunaeksportöörid eeltoodud asioludel otsustasid pöörata Eesti panga poole nõudega, et see

Esimene õunahinna noteerimine.

Maksetakse 35 senti suwiõunte kilost äraseatejaamas.

Wärskelt moodustatud õunaeksportööride nõukogu toimetati neljapäewal esimest korda õuntehinna noteerimist. Eksportöörid leppisid kokku, et makstakse wäljaweo-kõlbulikkudest suwiõuntest 35 senti kilo franko äraseatejaami.

Ligemad andmed Soome õunahindade kohta puudusid ja neid andmeid otsustati muretseda.

Tallinna fondibörsi kursisedel

31. augustil 1933. a.

	Ostukurss.	Müügikurss.
Naelsterling	18.10	18.40
Dollar	4.—	4.12
100 Saksa marka	135.—	136.75
100 Soome mk.	8.—	8.15
100 Rootsi kr.	93.75	95.50
100 Taani kr.	81.—	82.75
100 Norra kr.	91.25	93.—
100 Leti	108.25	110.50
100 Leedi	56.90	57.50
100 Wene rubla	—.—	296.50

Perun wabariigi laewastik lahkub täna.

32 eesti merewäelast sõidab kaasa. Peruulased jälgisid filmi laewade tegewusest. Sõit Londoni algab laupäewa hommikul.

Eesti merewäslaste palkamises Perun laewadele on nüüd jõutud lõpuks kokkuleppele. Peruulased wõtawad Londoni reisiks kaasa meie merewäelastest 30 meest instruktoreid ja allohwitsere ning 2 ohwitseri. Warem teatawasti polnud peruulased nõus meie ohwitsere pardale wõtma.

Eesti merewäelaste päewapalk Perun laewadel on keskmiselt kuni 10 shillingut. Eesti rahas teeb see wälja umbes 10 krooni. Ohwitseride päewapalgaks on üks inglise nael, s. o. umbes 20 krooni. Peale selle on meestele laewadel muidugi prii toitlus.

Peale meeskonna palkamise küsimuse lahendamise on lõppenud ka wajalised remonttöö Perun tanklaewa „Parinas'l" juures. Sellega pole Perun laewastiku lahkumiseks Tallinna sadamast enam takistusi ning laupäewa hommikul alustatakse peruulaste poolt sõitu Inglismaale. Seal tõstetakse laewad kuiwdokki ning nendele tehakse põhjalikum järelwaatus ning wajadusel korral ka remont. Ookeanisõiduks, milline algab nii pea kui uus meeskond on täiesti kogenenud laewadega käitlemises, peawad laewad olema täiesti korras. Peruulased on arwamisel, et „Almirante Guisse" ja „Almirante Villar'i" kahendamine Inglismaal ei peaks pikemat aega nõudma, sest laewad on praegugi päris heas sõidukorras. Tallinnast wõtsid peruulased oma laewadele kaasa nii mõndagi tarwilikku warustust. Nii wõeti pardale umbes 1000 shamottkiwi. Kiwid on walmistatud sadamatehastes erilises kwaliteedis ning olid määratud „Lennuki" ja „Wambola" katlamüüride remonteerimiseks. Peale katlamüürikiwide on peruulased tehastelt ostnud weel mõningaid abinõusid wajalikkudeks töödeks laewapardal.

Müüdud sõjalaewade üleandmise puhul walmistati soomlasest laameramehe Hirvose poolt film, mis kujutab tegewust laewapardal, laewade wabadusjõuaegseid juhte ning laewade sõitu merel. Peruulased on walmistatud filmist tellinud endale koopia, mille nad kodumaale kaasa wiiwad. Reede päewal demonstreeris Hirvonen laewade-filmi peruulastele Tallinnas, kino „H[illegible]ose" näitelinal. Film on tehnilisselt hästi õnnestunud ning perun meremehed kui ka nende juhid olid waimustatud „almirantede" suurepärasest esinemisest filmis. On lootusi, et laewadefilmi lubatakse tulewikus demonstreerida ka Eesti kodanikkudele. Loodetakse nimelt, et Perun wõimud filmi sõjasaladuseks ei pea ning awalikuks demonstratsiooniks wõõrriigis lahkelt loa annawad.

Kuni lahkumiseni wiibiwad Perun laewad endiselt Tallinna sadama elewaatoritaguses basseinis ning laewade filmitsemine sadamakailt on lubatud ka Eesti kodanikkudele.

Eesti kroon wiidi uuele alusele.

Teeb nüüdsest peale kaasa Inglise naela kõikumised

Reedel, 1. septembri hommikul otsustas Eesti pank krooni kursi aluseks wõtta Inglise naela. Seega on kroon lahti senisest Prantsuse frangi alusest ja hakkab edaspidi liikuma ühes naelsterlingiga.

Rong furmas 77-a. rauga.

Wanadekodu elaniku paiskas wedur alla Juhkentalt sillalt.

Rongi all sai surma Juhkentali wanadekodu elanik 77-aastane Johann Juhani p. Grahe. Siündmus leidis aset 31. augusti õhtul kell 8.40 min. kitsaroopalise raudtee Juhkentali sillal. Weduri rattad lõikasid wanakesel alt ära mõlemad jalad. Peale selle tõukas wedur Grahe 5 meetri kõrguselt sillalt alla. Kukkudes tekkisid Grahele pähe rasked haawad, mis tõid silmapilkse surma.

Grahe paigutati Juhkentali wanadekodusse käesoleva aasta mai kuus. 31. augustil kell 2 päewal ta lahkus wanadekodust, lubades minna külastama Mardi uulitsal elawaid sugulasi. Õnnetus juhtus sel ajal, kui wanake oli teel tagasi wanadekodusse. Wanake oli nõrga kuulmisega ja kandis prille. Ta ei märganud õhtuhämaruses lähenewat rongi, mis talle raudteest üleminekul peale sõitis. Õnnetust soodustas weel asjaolu, et raudtee sel kohal teeb käänaku, mille tõttu wedurijuht filmas allejääjat liig hilja.

Õnnetuse põhjustanud segarong nr. 16 oli teel Tallinnast Wirtsu. Surmasaanud Grahe oli warem jõukas mees ja teotses ärialal. Wiimasel ajal läksid ta asjad tagurpidi, kuni pidi eluaset otsima wanadekodust. Grahe laip toimetati linna lahkamiskambrisse.

Tallinna näitus awati.

Ilus ilm soodustas awamistalituse kordamineku t.

Tull, kelle „perekond" neljasajaliikmeline.

Tallinna põllumajanduse näitus awati reedel, 1. septembril kell 2 päewal. Näituse külalistele ütles terwitusi Tallinna põllumeeste seltsi esimees ja näituse üldjuhataja dr. Joan Masing ning sellele järgnes awakõne. Hiljem soowisid weel mitmed lõnelejad näituse kordamineku õnne, mille järele asuti wäljapanekute waatamisele. Awamistalitusele on kogunenud rahwast rohkel arwul, sest ilm oli haruldaselt ilus. Tallinna näituseks oli ka taewataat annud omaltpoolt parima.

Õhtupoolel tegid Tallinna ajakirjanikud näitusel ringkäigu, kus wäljapanijad andsid lahkelt seletusi. Ka anhindamine oli juba reedel käimas.

Awamispäewa mulsei näituselt.

Tallinna põllumeeste seltsi näitusplatsi rohelisel murul ja awarais paviljonides oli näituse awamise eel ughlesti askeldamist. Wäljapanijad aga olid leskpäewal weel ametis esemete korraldamisega. Hilise oli täidetud wäljapanekuist kolm suurt näitushoonet, laulukawa alune, loomade kurrid ja paviljonid wõõral. Suur hulk masinaid oli paigutatud lageda taewa alla.

Esimeses näitushoones

on leidnud aset kodumaa tööstusjaadused ja käsitöö tooted ning eksportkaubad. Kohe sisseläigu kõrwal on suur wäljapanek „Estonia Eksportkapamajadelt", kus mitmesuguseid lihakaupu ja wäljawoorkiseid toodud kohale. Edasi wõime samas hoones näha mitmeid wäljapanekuid kiutööstuse alalt ning sealsamas on asetatud pikkadesse wirnadesse eksportwõi tünnid, mis toodud

üleriikilise wõiwõistlusele.

Igal tünnil meierei nimi kiljes. Edasi näeme weel samas paviljoni hoones rea wäljapanekuid wahatööstusest, keemia-, puu-, rauа-, ja mööbliööstuse alalt.

Teine näitusehoone mahutab suure osa kodutööstuse saadusi. Siin domineerib sisseläigu kõrwal naiskäsitööde wäljapanekute kogu, kus waipu, kardinaid ja riideid igas wärwis ning mustris. Neid on toodud näituse rohkel arwul waalt ja on õige palju ka linnas asuwate töökodade wäljapanekuid. Samas pikas saalis on mitmeid ilusaid mööbligarnituure ning kodumaa heliplaatide tööstus.

Põllumajandusjaadused

on asetatud hoonesse, mis kannab numbrit 8. Siin walitseb juba täiesti maaelu õhkkond. Siin askeldawad talumehed wäljapanekute korraldamisel ning agronoome on näha liikumas. Domineerib siin aiasaaduste ojakond, kus wärsked õunad, pirnid ja marjad teetwad waataja silmale võõnu. Maaparandusest kõta on toodud wiljade proowe ja tööde kalkulatsioone. Wäetuskatsete tulemusi demonstreerivad mitmed kaerteewihud ning wäetisainete tulrkusi wärwilised diagrammid.

Loomade tallid on nägusalt lubjatud walgeks ning annawad wälisselt ilusa pildi. Tubliste on toodud näitusele lehmi, kellede hulgas pea ärandilist

ainult priisitõugu loomad.

Seal on suuremal hulgal toonud näitusele loomi Wiifu mõis, kus munseas tähelepanuwäärne pull „Malank". Teda loetakse kõige suuremaks hulga järeltulijate isaks Eesti pullide hulgas. Tal on otsekohesed järeltulijaid 400 ning pojapoegade arw tõuseb arwatawasti 3000-le. Pull on wana kümnekond aastat, toodud omalajal Hollandist. Kostiwere asunduses on Dehnil 13 priisi looma toodud näitusele, kus hulgas ka üks Hollandist toodud pull.

Talukarjade hulgas

on paremaid wäljapanekuid Hans Sirkeli oma Jõelähtme „Ilmeteel". Saku majapidamiskool ja Kehra riigimõis on samuti esindatud priisitõugu loomadega.

Kanade, kalkunite ja partide-hanede pere on lis[illegible] [illegible]harituline wäikestes puurides.

[illegible] jõenõwilja ühisuse patwijon on ilustatud rohelisega ja selle kõrwal hiilgab uus Eestis walmistatud lennuk oma sini-walgete wärwidega.

Reedel enn[illegible]

weel kõikjal askeldus ja korraldamine, kus pealelõunat ja järgnu[illegible] seal juba näituse külastajate [illegible]ju. Ja waljuhääldajad, mida reedel weel [illegible]iti, lõbustatwad siis rohkwast muusikaga.

Järsk peekoni hinna tõus Inglises.

Pooleteise kuu jooksul mitukümmend prots. paranemist

„Tapa pearaha" wähendab hinda Eestis.

Tänu kontingentide sissefeadmisele Inglismaal ja ka muudele põhjustele hakkas umbes poolteist kuud tagasi peekoni hind Londoni turul tõusma. See tõus kestis kuni wiimaste päewadeni, kus ta esialgu peatama on jäänud. Tõusu ulatusest Inglismaal saame ettekujutuse, kui ära märgime, et 14. juulil oli peekoni tsentneri (50,8 kilo ehk keskmise sea kaal) hind 63 shillingut. 25. augustiks oli see Londonis tõusnud juba 82 shillingu peale. Tähendab Inglises oli poolteise kuu jooksul peekoni hind tõusnud terwelt 19 shillingit, s. o. mitmekümne protsendi wõrra.

Tõus ilmaturul wiis ka meil Eestis peekoni hinnad üles. Sellepärast on see kooduslaste tühi loba, kui nad püüawad seletada, nagu oleks nemad Londoni hinnad üles wiinud.

Küll wõib öelda, et kooduslased ei lase Eesti seafaswatajaid ilmaturu hindade tõusust täiel määral kasu saada, sest iga wäljaweetawa peekonsea eest tuleb maksta 2 krooni kooduslaste poliitilise tapamaja wõlgade katteks. See n. n. Tapa pearaha ongi, mis põllumehi sügawasti ära on wihastanud. Mitmel pool wõetakse otsused wastu, et see pearaha maksmine ära lõpetataks ja et see raha kooduslaste asemel seafaswatajate eneste kätte läheks. See oleks õiglane.

Mängukaaslasele kuul tõhtu.

Õnnetus tuliriistaga mängimisel Kundas.

Kolmapäewal, 30. augustil kella 11 ajal päewal juhtus Kundas raske õnnetus laste kätte sattunud spordipüssi läbi. 12-aastane poisikene Peeter Uuswell laskis kogemata spordipüssist endast aasta nooremale Endel Sarapikule kuuli tõhtu, milline läbistas jämesoole ja jäi peatama wasakusse puusa. Rakwere linnahaigemajas tunnistati wigastus raskeks, kuid praegusel korral mitte elukardetawaks.

Poisikesed olid kui naabruses elutsewad üksteisega suured mängusõbrad. Peeter Uuswell oli kaupmehe ja Endel Sarapik postkontori ülema poeg. Kolmapäewal läksid nad Uuswelli maja aeda, wõtites sealsest laasa Uuswelli spordipüssi ning lasksid sellest mänki. Et elutule märgile pihta laskmine pakkus wähe lõbu, hakati lindusid küttima. Selleks mindi puuriidale, millesse kolmekordne ja järk-järgult kõrgenew, kust passiti ja lasti warblasi.

Püss oli esialgu Sarapiku käes. Uuswell tahtis aga kuuri seinalt liblikat lasta ja wõttis püssi oma kätte, minnes madalamale järgule. Laskmisel aga libistus poisikese jalg ja ta kukkus, kusjuures püssitoru pöördus mängukaaslase poole ja kuul tungis lasu juures Sarapikule kehasse.

Plahwatus furmas töölise.

Õnnetus Männiku laskemoonalaos.

Kaitseministeeriumi Männiku laskemoonalaos juhtus neljapäewal kell ½2 õnnetus, mis nõudis ohwriks 23-aastase töölise Johannes Tulpe ja wigastas kolme teist töölist.

Õnnetus juhtus kahurimürskude plahwatajate wäljakeeramisel. Tööline Johannes Tulpe keeras wälja ilmasõjaaegse mürsu plahwatajat, kui see ta käes lõhkes. Plahwataja killud tungisid Tulpele mitmele poole kehasse. Ta surm oli silmapilkne. Wigastada said kildudest kaastöölised Kertmann, Huul ja Malmer. Nende wigastused ei ole elukardetawad. Ramimisele paigutati nad kaitsewäe haiglasse.

Õnnetusekohale sõitis kaitsewäe warustuswalitsuse ülem ühes kaitsewäe kohtuwõimudega, kes asusid toimetama juurdlust. Õnnetuse põhjuste selgitamine näib päris wõimatuna, kuna asjaolaline selle juures sai surma. Plahwataja lõhkemine wõis sündida seesmise rikke tõttu ehk jälle surma saanud Tulpe tegi selle kallal midagi.

Piimakarja arw läheb tagasi.

Statistika keskbüroo on kogunud andmeid piimakarja arwu kohta tänawu suwel. Neist andmetest selgub, et käesoleva aasta ikaldus on juba awaldanud mõju lehmade arwu wähendamisele. Tagasiminek lehmade arwus on mitutuhat üle riigi.

Senini on ikaldusaastatel (1923. ja 1928. aastal) wähenenud küll üldine weiste arw, kuid see tagasiminek on toimunud pullide ja noorkarja arwel, kuna piimalehmade arw on alatasa näidanud tõusu. Tänawu on nüüd esimene aasta, kus wähenemist näitab ka piimakari.

Selline asjaolu peaks tõsiselt panema mõtlema wõime, kuidas meie karjamajandust ikaldusaasta raskustest üle aidata. Ses sihis ei ole aga näha mingeid samme.

Peekonieksport suureneb

Eksporttapamajade esialgse kokkuwõtte järele on augustikuu jooksul saadetud peekonit wälismaale 129.307 kilogrammi mullu se 126.000 kilo wastu. Seega on peekoni wäljawedu augustis tänawu weidi suurem kui möödunud aasta samal kuul. Sigade kokkutulek tapamajadesse on hakanud suurenema augusti teisel poolel, kui peekoni hind wälismaal järsku tõusis ja ühes sellega paranes ka meil wäljamaksuhind.

Kogu jooksva aasta peekonieksport püsib siiski weel madalamal kui mullu. Nii on tänawu kahekja kuu jooksul (kuni 1. septembrini) weetud wälja peekonit 1.923 tonni (iga tonn 1000 kilogr.) mullu se 2.360 tonni wastu.

Wändra peremees sai rehepekjumasina all surma.

Uue-Wändra wallas Samliku külas Pärnikniidu talus jäi kolmapäewal, 30. aug. rehepeksmisel trumli wahele peremees August Rõõmussaar, 50 a. wana ja suri saadud wigastuste tagajärjel teel Pärnu haigemajja.

Et Rõõmussaar polnud küllalt ettewaatlik, sattus ta rehepekjumasina trumli wahele, mis Rõõmussaarel ära kiskus wasaku käe küünarnukist saadik ja purustas mitu ribikonti. Esimest abi andis kiiresti kohale kutsutud arst, kuid teel Pärnu haigemajja heitis peremees hinge.

Rakwere linnahaiglas, kuhu poisikene wanemate poolt toimetati, opereeriti haawatu, õnneldi haawad nii wäljast kui seest kinni ning puhastati tõhukoobas sinna jooltest imbunud wäljaheitest. Praegu on poisikese seisukord rahuldaw ning loodetakse ellujäämist.

Haawatu isa kedagi ei süüdista, kuna tegemist on õnnetu juhtumiga.

Põgenes naisterahwa eest furma.

Wõrus tappis enese 24-aastane Arnold Laretei.

31. augustil keskpäewal, 11—12 wahel, laskis Wõrus Kreutzwaldi uulitsal 52 enese wintpüssist kuuli pähe Wõru politsei jaoskonnas käskjalana teeniw Arnold Laretei, 24 aastat wana.

Arnold Laretei, kes oli teenistuses Wõru politsei jaoskonnas käskjalana, wiibis enesetappe päewa hommikupoole tõll. Noormees oli wõrdlemisi heas tujus. Umbes kell pool 12 ta lahkus ja wõttis jaoskonnast kaasa wintpüssi ja õlikannuga puhastusõli, öeldes, et läheb korterisse puhastama püssi. Laretei aga enam tagasi ei tulnud.

Arnold Laretei elutses koos ema, õe ja wennaga Kreutzwaldi uul. 52, millises majas asub ka politsei arestikamber, teisel korral. Umbes kella 12 paiku kuulsid õuel wiibiwad elanikud Laretei korteris tumedat mürtsu. Kui wend astus eluruumidest kõrwalisemasse õe tuppa, talle awanes kohutaw pilt. Laua ääres toolil istus wend Arnold purukslastud peaga, wintpüss sülles. Lasu tekitamiseks enesetappja oli sidunud jõulusõõlise nõõri püssitrikli külge, millele wajutas jalaga. Kuuli laskis Laretei suust sisse; wälja tungides kuul purustas õudselt pea, pritsides kogu toa täis werepritsmeid, peajutükke ja pealuu killde.

Samas laual asetses pisike kiri, millele oli kirjutatud paar rida: „Minu surmas mõtke kedagi süüdistada. A. Laretei." See oli kõik, mida enesetappja oli kirjutanud.

Teiselt poolt kuuleme, et enesetapmise põhjused olid romantilised. Teole olewat sundinud noormeest üks Wõru prouadest oma pealetükkiwa käitumisega.

Laretei oli 24 aastat wana, lõpetanud keskkooli.

Põllumeeste suud tahetakse sulgeda.

Koondus nõuab nende häälekandjate kinnipanemist.

Minewal pühapäewal oli Wirumaal, Warangu wallas koonduslaste koosolek, kus muu seas otsus wastu wõeti, et põllumeeste häälekandjad „Kaja" ja „Teataja" tuleksid sulgeda.

Koonduslased näeksid muidugi heameelega, et nende wõistlejatel suud suletaks. Siis oleks kõigil neil koonduse lehtedel, mida hiljuti salapäraste rahade abil kokku ostetud, ehk mida kawatsetakse samade rahadega ajutada, täielik wabadus.

See näitab üleliigne kord, kuiwõrd alla on langenud koonduslaste seas arusaamine ajakirjanduse kõlbluseſt: kui muidu jagu ei saa, siis wõistleja politsei abil kõrwaldada.

Kaugemale langeda on juba raske.

Kuid kõik see põllumeeste liikumist ega põllumeeste ajakirjandust ei suuda murda. Rahwa poolehoid wiib mõlemaid edasi, olgu siis wastaste katsed neid takistada millised tahes.

Wiljandi neiu enesetapmise katse.

Lasi endale end. näituseplatsil kuuli rindu. —Põhjusi et soowi awaldada.

24-aastane Wiljandi neiu Marie Mossow lasi neljapäewal kella 3 ajal endale endisel näituseplatsil, Balti jaama lähedal rewolwrist kuuli rindu. Kuul tungis läbi pahema kopsu ja maksa. Enesetapja toimetati keskhaiglasse, kus ta seisukord tunnistati elukardetawaks.

Tornimäe uul. nr. 7 elaw Karl Marlant läks neljapäewal kell 3 endisel näituseplatsil pingil ajalehte. Wähe aja pärast märkas Marlant, et naabripingile istus wõrdlemisi korralikult riietatud noor naisterahwas, kelle ülalpeos tundus palju ärewust. Naisterahwas soris oma mustas käekotis, haaras sealt rewolwri ja lasi endale kuult rindu. See sündis nii kiirelt, et keegi teda selles ei suutnud takistada.

Paugu peale tõttas sündmuse kohale Balti jaamas postil seisew politseikordnik, kes kutsus kohale punase risti sanitaarauto, millel enesetapja haiglasse toimetati.

Kohe peale operatsiooni kuulati enesetapja politsei poolt üle, kuid ta keeldus wastamast ainsalegi küsimusele. Rohkem seletusi saadi temalt alles reede hommikul. Enesetapja jutustas politseile, et ta on 24-aastane Marie Mossow, elukoht Wiljandis, Tartu uul. nr. 48. Rewolwrikuuli on ta lasknud rindu enesetapmise eesmärgil. Põhjuste kohta keeldus Mossow midagi lähemalt seletamast. Rewolwri oli ta salaja wõtnud kellegi tuttawa järelt, kelle nime ta samuti politseile ei teatanud.

On lootusi, et enesetapja jääb ellu.

Ebaõnnestunud enesetapmine.

Russowi uul. nr. 6—44 elaw 20-aastane Ilo Kasemets tahtis end Pirital tappa habemenoaga. Ta kawatses läbi lõigata oma mõlema käe weresooned, kuid tegi seda nii oskamatult, et pääses kergemate wigastustega. Ta paigutati keskhaiglasse.

Kasemetsa enesetapmise mõtted tekkisid tema wastu tõstetud süüdistustest. Loode uul. nr. 5—6 elaw Wladimir Maltis oli wiinud oma kaami kohtupristawi külastamise kartusel Kasemetsa juure. Wahepeal oli Maltis naise Narwa sõites osa asju käskinud wiia pandimajja. Kasemets tegi seda, kuid niisid süüdistawad Maltised teda wõõra wara omastamises.

Linna algkoolides algaas õppetöö.

Maa koolides algab 18. septembril.

Reedel, 1. septembril algas linna algkoolides õppetöö. Osalt algas samal päewal õppetöö ka alewi algkoolides. Alewitel on aga õigus õppetöö algust edasi lükata ka ühe aja peale maa algkoolidega.

Samuti on wäikestel linnadel õigus õppetöö algust edasi lükata kuni 11. septembrini, et sellega lastel wõimaldada kauem karjas käia.

Maa algkoolides algab sel aastal uudisena õppetöö esimeses ja teises klassis esimest korda warem — 18. septembril. Teistes klassides — 2. oktoobril.

Kohati wihma.

Loodetaw ilm laupäewal, 2. sept.

Keskmiselt kõwani kirdepoolseid tuuli, pilwes, kohati wihma, temperatuur 10 kr. öösel kuni 17 kr. päewal.

Meie hulgast õnnetult lahkunud kohusetruimat esimeest

August Rõõmussaar't

leinab Samliku - Rae Haridusselts.

Dir. J. Luur ümberpaigutamisele.

Järwa haridusnõukogu arutas Tapa keskkoolijuhataja wastu tõstetud süüdistusi.

Kolmapäewal peeti Paides Järwa haridusnõukogu koosolekut. Koosolekul olid tähtsamana arutusel Tapa keskkooli juhataja J. Luuri wastu tõstetud süüdistused.

Teatawasti esitas mõni aeg tagasi Tapa linnanõunik H. Ellisson haridus-sotsiaaliministeeriumile Tapa keskkoolis walitsewa olukorra kohta pika kaebuse, milles ette tõi J. Luuri tegewusest mitte heas walguses paistwat materjali.

Eriti oli rõhutatud koolitöö lõpu puhul möödunud kewadel korraldatud aktust, kus õpilased end wäga wabalt ülalpidanud. Wastawa „asitöendusena" oli juurdelisatud üleswõte olengust, kus hoolekogu hallpäisel esimehel oli näha süles istumas üht naisõpilast. Kaebuses oli ettetoodud weel muid süüdistusi J. Luuri kohta. Ta olla lubanud kooli ruumes alkohoolseid jooke tarwitada, mõjutanud õpetajaid õpilaste teadmiste hindamisel jne. Esitatud kaebus tekitas jälle rohket tolmu Tapa keskkooli ümber, seades kooli kahtlasesse walgusesse.

Tapal käis juurdlust toimetamas Järwa koolinõunik M. Ulk. Kuuldawasti juurdlusel selgunud, et kaebuses ettetoodud asjaolusid ei saa „puhta rahana" wõtta.

Haridusnõukogu asus seisukohale, et J. Luur suure kooli juhtimisel ei seisa tarwilikul kõrgusel, samuti tema seletused ja wõtted pole pedagoogilised. Seepärast otsustati haridusministeeriumile soowiawaldusega esineda, et direktor J. Luur saaks ümberpaigutatud teisele kohale.

Nähtawasti andis sellise otsuse tegemiseks põhjust asjaolu, et jandid Tapa keskkooli ümber on alalised. Esitati ju möödunud aastal lastewanemate poolt pikem kaebekiri ministeeriumile J. Luuri kohta. Seekord lõppes asi sellega, et haridusminister juhtis J. Luuri tõsist tähelepanu ettetulnud wääratustele. Tapa keskkooli ümber on kogu aeg nagu midagi õhus heljunud.

Haridusnõukogu otsustas ette wõtta õppejõudude ümberpaigutust Aliku wallas. Tännasilma koolijuhataja ülesse üle senine Tori algkooli juhataja G. Asberg, kuna Tännasilma koolijuhataja pr. Tundelepp Torile asub.

Järwa-Jaani kroonikat.

Jaanilased lendasid.

Kolmapäewal külastas Järwa-Jaanit Wiljandist Ungern-Sternbergi spordilennuk ESUWA, mida juhtis lendur Brasche. Peatuti Pentsoni juures, kellele öieti külla sõideti. Soowijatel oli wõimalik õhusõitu teha. Kaks korda „ümber Järwa-Jaani" sõitjaid 5 krooni eest leidub wiisteist.

Ka möödunud talwel käis Wiljandi lennuk J. Jaanis, kusjuures reisijats oli weskiomanik Käärik, kes ka seekord käis Pentsonil külas.

Kirikü önnistamine.

J.-Jaani kiriku remont on lõpul. Tarwis weel wiimast korda pinke wärwiga üle tõmmata. Kirik omab nüüd puhta ja maitserikka wälimuse. Puud, mis kiriku peaaegu täielikult warjasid, on maha raetud. Kiriku önnistamist toimetatakse 10. skp.

Tuleb „Madaam Sohl".

Draamastuudio teater esineb 10. skp. tuletõrje saalis H. Wisnapuu komöödiaga „Madaam Sohl ja pojad". Tuletõrje ühing korraldab peale näidendi tantsu.

Ehitatakse palwemaja.

Tallinna waba ewangeeliumi ojakond ehitab J.-Jaani palwemaja. Ehitus walmib talwels. J.-Jaani waba ew. koguduse ümber on koondunud 80 inimest, neist 85 prosk. naisi.

Põllumajanduse päewa korraldamisel.

10. skp. kawatseb Järwa-Jaani põllumeeste selts korraldada Järwa-Jaanis põllumajanduse päewa, kuhu palutakse kõnelema põllutööksja direktor, agr. J. Hünerson. Ühtlasi toimetatakse samal päeval eesti punase- ja friisi-noorkarja näitust. Täpne aeg on siiski kindlaks määramata.

Kümnete werstade laiused ja pikkused põhjatumad laaned ja läbipääsemata metsapadrikud olnud hunkide, põtrade ja hirwede asumaadeks. Ka mesikäppa nähtud sagedasti pesitsemas.

Kord korraldanud Lehtse mõisa parun ühes ümberkaudse mõisaomanikkudega Lehtse kõrwes suure jahi. Mõisa käsutatud selleks ka ümbruskonna jahimehed. Eesmärgiks olnud suure karu tabamine.

Kokku kogunud jahisalkkonnaga mindud teele warahommikul. Kuna suurema osa jahiteest kitsas soorada moodustas, kus kaelpool teed põhjatud soolaukad, sündinud liikumine aeglaselt. Ettenähtud jahipiirkonda jõutud alles lõunapaiku. Esimesel jahipäewal leitud küll karu jäljed, mis wiinud suure ja pehme soo lähedal asuwasse metsatihnikusse, kuid karu ennast kätte pole saadud. Et ilma saagita tagasi minna pole tahetud, jäädud ööseks lähedal asuwasse metsawahi majakesse. Ainult metsawahid ja teised alamajärgu jahikaaslased olnud wäljas karu walwamas.

Õhtaöösel jooksnud üks karuwahtidest hingeldades metsawahi majas magawate mõisnikkude juurde, seletades ärewusega, et kogu ümbruskond olewat hunte täis. Häälitsemist ja liikumise müdinat küll kuulda ei oletwat, kuid eemal soos wilkuwat saagihned hundisilmad. Ilma et asja ise lähemalt waatama oleks mindud, kutsutud kõik wäljaswiibijad jahilised majakesse kokku ja hundijaht jäi ka ette wõtmata.

Asi jäänudki sellega. Järgmise päewa warahommikul alustatud uuesti jahti. Arwatud, et kui karu ennast korda ei lähe tabada, siis paar hundinahka ikka saab. Karu saadud siiski läpuks õhtul hilja kätte, kuna hundidest ei olnud jälgegi terwes rabas leida.

Üldine otsus olnud — jääda ka teiseks ööks metsatwahi majakesse, sest tagasiminek koju oleks sünnitanud raskusi hädaohtliku tee tõttu. Kuid Lehtse parun soow olnud ohekohe tagasiminekule asuda, missugust arwamist ka paar naabermõisnikku pooldanud.

Kui juba umbes tund aega oli käidud, nähtud äkki soos, teest tükk maam eemal tuld wilkuwat. Hundisilm, nii wilkunud mõnegi jahimehe peas mõte. Enamus aga arwanud tegemist olewat mõne kõrwetalu aknast paistwa tulega. Hiljemini seltsinud sellele tulele weel teine ja ka teisel pool teed asuwas soos weel hulk uusi tulesid. Sarnane tulede rohkus ei wõi enam taludega ühenduses olla, arwanud suurem osa jahilisest, sest talusid niipalju soos ei teata olewat. Lõpuks kiirganud kogu jahisalga ümbrus tuledest, mis ka jahilised õigelt teelt ära eksitanud.

Kui juba kauemat aega soos ringi oli kolatud, üleni märjaks saadud, wõetud lõpuks sihiks üks suurem ja kaugemal wilkuw tuli. Arwatud, et sellel tulel enam mingit ühist ei ole saladuslikkude sõdutuledega. Käidud jällegi tublisti, enne kui tule juurde wälja jõutud. Siin selgunud, et ühe kõrgema mätta kohal õhus tuli leegitseb, ilma et mingisugust talumaja wõi elawat olewust lähedal asuks.

Kuid et ümbruskond wõõras, jäädud sama tule juurde ka walgust ootama. Alles hommikul ümbruskonna waatlemisel selgunud, et tundide kaupa rabas ringi hulkudes sama metsatwahi maja lähedusse tagasi tuldud, kust õhtul teekonda alustatud.

Sarnane on ühe jahilise jutustus, kes weel hiljuti elas.

Kuid petteteledega on hädas olnud ka hulk teisi elanikke, kel öösel kõrwemaastikus liikuda tulnud. Mõnigi on otse imekombel surmast pääsenud, olles juba kadumas põhjatusse soolaukasse, kuhu sõdutuled meelitanud. Isegi wiimastel aastatel olewat waikselel suweöödel saladuslikke ja müstilisi sõdutulekesi rohkel arwul wilkumas nähtud. Praegusel ajal ei ole aga need jutud mõttemõlgutustega ja muinaswalla ainetega enam läbi põimitud, mispärast nad kuiwadena, ametlikkudena ja wähe huwipakkuwatena näiwad. Praegusel ajal pakuwad sõdutulekesed suweööl küll suurepärast ja müstilist waatepilti, kuid ei tekita kellegis salakartust ja hirmu.

Endine kõrwemetsade romantika on teaduse ja kultuuri leiwimisega, häwinenud.

Kukksema wallawolikogu koosolekult.

Hiljuti peeti Kuksema wallawolikogu koosolekut. Kinnitati walla 1932./33. a. aruanne, mis tasakaalus 31.873.68 kr. ja näitab ülejääki 265.68 kr. ülejääk otsustati arwata tagawara kapitali juurde. Edasi wabastati wallamaksudest rida isikuid, kes mitmesugustel põhjustel awaldanud selleks palwet.

Walasti algkoolile otsustati registreerida kohusteläitjana juhataja-õpetajaks üheks aastaks Tooni Uuring ja Roosna-Alliku õpetaja k. t. praegune õp. Amanda Pall.

Joh. Sotniku otsustas wallawolikogu soowitada maasaajaks Roosna-Alliku asundusest planeeritud Rehemäe nr. 81 koha peale pölise pidamise õigusega. Joh. Soplepmanni analoogiline palwe lükati tagasi.

Selle järele kinnitati tuletõrje meeskonna ja tulekustutamise abinõude weeks antud hobuste wee- ja föiduabinõude eest tulekahju korral walla piirkonnas maksetud tasu taksi järele: hobusemeestele iga hobuse ja kilomeetri pealt 18 snt. ja autopidajatele iga auto ja kilomeetri pealt 20 senti.

Walla esitajaks maakorralduse komisjoni wanuri wallawanem Aug. Lätte. Jalgrattamaksu wiimaseks tähtpäewaks määrati 31. august.

Eelolewa põhiseaduse muutmise rahwahääletamiskomisjonidesse waliti: Kihme-Oeti jaoskondä — A. Kolnes, A. Kalawi, M. Jäär, Ed. Tamkõrw; Kaaruka-Roosna-Alliku jsk. — K. Sunapuu, Aug. Lätte, Aug. Alba, K. Maasik; Kuksema wallamaja jsk. — Fr. Möll, W. Soplepmann, F. Roots, K. Müür; Kugawere jsk. — Aug. Läänsen, A. Seeman, O. Treufeldt, Joh. Kopti; Meistaguse jsk. — Joh. Pukka, K. Lepp, O. Lepp, Aug. Simpiman ja Päho jaoskonda — H. Toru, Aug. Roosmann, Joh. Liffa ning Joh. Roosmann.

Silmsi ringwaade.

Silsilane elab edawisti rahulikkult. Ei kuule enam ühtegi joobnud häält ülkumas tülawaikust, sõstkaadik, kui lõpetati „Kaasu" ja „Bitsi" degerous. Ainult kui juhtuwad pulmad, siis seeab külaraha automobiilide põrin. Silmsikene „kaeramootorit" tolle elu tähtsamaks punktiks juures ei eelista. 1933. on imelik aru, mis puhub kõikele woorde arunuparutised südamed. Kõla sõdama on leidnud üle paarikümne. Nad liiguwad kiriku riburoda-mööda. Keegi ülapaja kõlbis: „Pärsiajaks pajaw pähle paisiab kõik poisid peast nunalaks!" Ja alles ohtidi pulmad. Rahallastil käinud ühel mehel, kes istuma pandud nõgesse põõsa. Kommentaariu teinud ka laks wenda.

Muide, küllid küll laks naabrimeest, õrinunutasid tuki ühesuise näonahka. Küll põhjuseks olk põldude wahelise tee, mille maamõõtja tõmmanu planeeris. Tee on umbse ohjaga, nii et suurema lasu pollegi.

Sellisõnnaelus on seisal. Spordiringi tegewus on kõlb. Weel harwasti liikuja palk, kuid sergi mäng on muutunud kõnaliseks. Tuletõrje korraldas laupäew linnõhtu. Sissetulek oli kehwapoolne.

Wihkone.

Wäinjärwe põllumehe kiri.

Wäinjärwe walla laialdastes ptirides on mitmesuguse mullatihiga põllumaid, kuid siiski on siin enamalt jaolt paremat liiki maad, mis korralikul aastal headki saaki annawad, kuid wiimased möödunud aastad ei ole enam põllumehele kuigi soodsad. Käesolewal aastal wõib Wäinjärwe walla põllumees rukki ja nisu saagiga rahule jääda, kuid selle wastu juurewiljade saak pea igal pool jääb täiesti wäheseks, eriti kehwaks kujuneb odra saak, mis paljudes kohtades juba halsalt loomadele ära söödeti. Ka suwenisu paljudes taludes on wäga kehw.

Lina on mõnel pool kaunis hea pikkuse ja tiheduse poolest, osa lina oli juba õitsemas, kui osa alles kaswama hakkas. Et kartuli kasw alles täies hoos, wõib kartulitest kesimist saak loota, kui aga warased põõlumad kaswu kinni ei pane. Ehkki küll taliwilja põhku rohkesti saadakse, on siiski põllumehel tõsine mure loomatoidu puudusе pärast, sest suwewilja põhku suurt saada ei ole, samuti kui ka ristikheina ja metsaheina saak jäi äärmiselt wäheseks, nii et on jällegi tõsiseid raskusi kariloomade ülestalwe pidamisega tulemas.

R. W.

Noormees jäi Rake auto alla.

Seni pole teadetud õnnetust selgitada.

Teatasime eelmises lehes Wiisu mõisa karjarawitseja K. Goeldneri auto alla jäämisest Paide lähedal. Nagu nüüd selgunud, olt tegemist Rakes elutseva R. Waimelt weoautoga, J—27, mida omanik ise juhtis. Kuidas õnnetus toelikult juhtus, seda pole lähemalt selgunud. Woorimees ise selle kohta ei mäleta midagi. Ta wõib haiglast lahkuda.

Käru wallawolikogu koosolekult.

Ei taheta E. Lepikut õpetajaks.

Oma ajal oli Käru algkoolis õpetajaks Emilie Lepik. Järwa maakoolinõukogu järelepärimisele ütlustas wiimane Käru wallawolikogu koosolekut wastata, et tema Lepik registreerida kõigi Käru algkooli õpetaja kohalt, kui mõnetõhane jelade kohale, ei tooni Käru wald tema määramist õpetajaks Käru algkooli wabale kohale.

Sama wallawolikogu koosolek wanu eelolewa rahwahääletuse puhul wahimiskomisjoni liikmeiks: Kullima jaoskonda — A. Lerberman, J. Free, K. Jõõi, J. Groß; Jõeküla jsk. — J. Adamberg, J. Kõnsjõõr, J. Baumhal, J. Wabrit; Käru jsk. — J. Kotz, H. Hagen, W. Wirdiskas, M. Peru ja Lumpu jsk. — A. Lind, P. Herodes, J. Mingowitz ja J. Birkfeldt.

Lühiteateid Paidest.

Uus orel walmis. Uue oreli ehitustööd on lõpule jõudnud. Tööd wältasid 7 nädalat. Ehitusmeistrid wennad Kriisad siirdumad Wõrumaale, tulles tagasi uue oreli wastuwõtmiseks ja önnistamiseks 24. sk.p.

Homme tuletõrje manööwer. Homme k. 8 p. l. peetakse Taruplatsil tuletõrje wõistlusmanöötrit, mis tuletõrje wiimaseks suuremaks wälisharjutuseks käesolewal aastal.

Protokoll Nurmyle. Politsei koostas protokolli hiromant Nurmyle keelelisest wigase reklaamsildi pärast. Nurmy ise lahtus kiireit Paidest, kuna siin meie lehe kaudu teatawaks sai, et tegemist sama mehega, kes Narwas ühe langetõbise neiu wägistas.

Wiimane muusikaõhtu Wallimäel. Tuletõrje orkester korraldab homme õhtul Wallimäel muusikaõhtu, mis jääb arwatawasti kõesolewa hooaja wiimaseks.

Perekonna teateid.

Türi kogudus.

Ristitud: Leo Klaudius, Lehte Sammelmann, Waiki Sookael, Helloy Sarw, Laine Uutar, Uljam Kuusiler, Endel Kredemann, Maia Kusmanow, Helmi Riimann, Ester Pihelgas, Milda Kadalip, Heinrich Rodenberg, Ilme Matiisen, Endel Taiwet, Olaf Forsimann, Ilio Lindeberg, Olga Lõhmus.

Kihlatud: Artur Allmann ja Ernestine-Johanna Bast; Arthur Wermann ja Salme Kupp; Juhan Laksius ja Maria Michelmann; Jaan Minkowitz ja Hilda Leesmann; Otto Nuut ja Hilda Helene Lassel.

Laulatatud: Otto Ferdinand Waarmann ja Anette Naulas; Woldemar Mager ja Linda Pau; Karl Madisson ja Juuli Tischler; Jüri Aasa ja Jenny Erika Hanschmidt; Willem Suk ja Linda Johanna Hanschmidt.

Maetud: Ado Lorokohw, 78 a. 11 k. wana; Jaak Millermann, 89 a. 11 k. w.; Otto Ausjõõ, 3 kuud w.; Adolf Woldemar Allmann, 19 a. 11 k. w.; Wahur Rott, 4 k. w.; Johanna Tein, 11 a. 2 k. w.; Maria Lagemann, 76 a. w.; Anna Lutsius, 58 a. 4 k. w.; Mari Robin, 59 a. 3 k. w.; Karin Riimann, 2½ k. w.; Madli Kullerkupp, 91 a. 10 k. w.; Kalju Riismann, 3½ k. w.; Hans Minkowitz, 66 a. w.; Toomas Palm, 70 a. w.; Aleksander Krabi, 28 a. 11 k. w.; Hugo Murromägi, 8 a. 9 k. w.; Jaan Adelbert, 87 a. 10 k. w.; Jüri Eisbär, 63 a. 11 k. w.; An Somberg, 81 a. 7 k. w.; Liisa Ehrenwert, 35 a. 2 k. w.; Liisa Eskus, 70 a. 11 k. w.; Ida Johanna Muda, 29 a. w.; Helga Lõhmus, 4 k. w.; Mihkel Mironow, 65 a. 9 k. w.; Leida Oolberg, 21 a. 3 k. w.

Järwa-Madise kogudusest.

Ristitud: Aksel Krudenbrunn, Oskar p. Kurisoolt; Harald Friedrich Teppermann, Woldemari p., Albust.

Laulatatud: Heinrich Aleksander Kübar, Seidlast ja Hildegard Lipping, Agerist; Gustaw Ruiamäe, Agerist ja Aliide Lisete Liiw Kaalepist.

Maetud: Anna Marie Riimeister, Jaani lest, Seidlast, 49 a. 8 k. 28 p.; Anna Meier, Jakobi ab., Ahulast, 65 a. 27 p.

Kiriklikke teateid.

Türi kirik. Pühap., 3. sk.p. k. 11 ħ. kiritus harilik jumalateenistus armulauata.

Jändja haridusseltsimajas k. 5 p. l. koguduse noorte koondise korraldusel jumalateenistus. Jutlustab õp. P. Nõmmik. Laululehed. Pillikoor.

Koeru kirik. Pühap., 3. sk.p. k. 11 ħ. leskede püha jumalateenistus. Armulaud. Lauluraamat. Jutlustab õp. A. Pähn.

Pikewere „Mäe" talus k. 4 p. l. Pikewere perenaiste seltsi lõikuspüha jumalateenistus.

Järwa-Madise kirik. Pühap., 3. sk.p. k. ½12 e. l. jumalateenistus. Jutlustab õp. A. Wieckmann.

Paide kirik. Pühap., 3. sk.p. kell 11 homm. jumalateenistus. Õp. G. Perli.

Anna kirik. Pühap., 3. sk.p. kell 11 homm. kõstrijumalateenistus.

Türi uudiseid.

Keldrist warastati moosi.

Koidula uul. elutsewal Jakob Zimmermannil warastati keldrist moosi ja 7 pudelit marjakeedist. Kahju ligi 5 kr. Kuidas waras keldri pääsis, seda Z. ei tea, kuna ukse ees olew lukk oli terwe ning lukus.

Sai Walgas protokolli.

Türil elutseva Mats Kullasepa peale koostas Walga politsei protokolli, kuna ta mõõs Walga turul alamõõdulist suitsuangerjaid. Ühtlasi konfiskeeris politsei allesolewad 20 angerjat ning andis need linna lastekodule äratarwitamiseks.

Sai küest wigastada.

Paberiwabritus lukusepa abina töötaw Feodor Moonts, 40 a. wana, lõikes aurutoru ümberpaigutamisel redelilt alla, wigastades oma parema kätte. Wigastus kergemat liiki.

Õpilaste arw keskkoolis kaswas.

Sel sügisel oli majandusgümn. sisseastumise joonwaldusi rohkem kui eelmistel aastatel. Õpilaste arw on nüüd paarikümne wõrra suurem kui läinud aastal.

Tüli Paide tuletõrje puukuuri pärast.

Kumb kangem, kas linnawalitsus wõi algkoolijuhataja?

Wastutulles linna üldkohustusena ja suurema selisi — Paide tuletõrje ühingu — pallwelle, kubas Paide linnawalitsus püüstitada wastu tuletõrje puukuuri üle Laia uulitsa, algkooli maanaist, mõõdetest kuuri, kuhu tuletõrje saaks paigutada kõik tarwilised. Ühingul ei ole puukuuri ja see on hädawajalik. Kawatsetaw puukuur on wõille ehitus — 4 mtr. lai ja 8 mtr. pikk ning nemo asukohaks oleks kommunaalnõu wana kasarmuhoone wuudaamendi lõunapoolne ots, kus kasutamiseks kõlbmata maatükk wastu wallitsa piirku kunstede all, kuna praegu on seal poiigi kunst. Kuur asuks tuletõrje depool just õue all ja oleks õigupõ kõlbesaadaw. Nimetatud kohta on waadanud ülle mitu korda linna ehitusteadlikud ja pidanud kuuri ehituse kõlbulatwaks, kuna kooli õue ego muud kuuid selle all ei kõlmata.

Neljapäewa hommikul ehitati kõlbulatwaks linna kõik kohale, et ehitusega alustada. Kõrraga aga pandi kõik ehituse tööd linna ehitusteadlikud korraldusel seisma. Selgus, et wahepeal, apõõdamatuses oma ametiohesest peremehest linnawalitsusest, olj algkooli juhataja kõlnud kõlbamata ehitusjõusest, olj algkooli juhataja kõlnud kõlbamata ehitusjõusest, et kõlbulatwaks ja kõlbulatwaks, kuna tuurr ehitawat kooli huwisid (?!), wanjatwat koolijuhataja kõlbulatwaks ja pakunud ehituse